

Bir Zamanlar İstanbul

Ahmet Bozkurt

AHMET BOZKURT

1977 Erzincan-Tercan doğumlu. 1998-1999 yılları arasında, Erzincan'da yayımlanan *Taşra* dergisinin yayın kurulunda yer aldı. 2000 yılında yine Erzincan'da *Le poète travaille* (şair çalışıyor) dergisini çıkartmaya başladı. *Le poète travaille* dergisi Türk edebiyatında yerellik-merkez ve taşra kavramlarının hararetle tartışıldığı bir zeminin ateşleyicisi oldu. Dokuz Eylül Üniversitesi GSF Tiyatro Bölümü mezunu. *Hayalet Gemi, Birikim, Toplum ve Bilim, Geceyazısı, Tez-kire, Virgül, Düşünen Siyaset, Skala, Est&Non, Hürriyet Gösteri, Kitap-lık, Cey Sanat, Mimesis, Hece, Sınırdı, Le poète travaille* gibi dergilerde şiirleri, dil felsefesi, modernizm-postmodernizm, yapısalcılık, sanatsal dilin oluşumu, şiirde ben, özne-ben'in dilsel işlevleri ve dilin şiirdeki varoluşsal yaratımı, varoluşsal bellek ve hakikatin kaynağı sorunsalına şiirin duyumsallığında cevap arayan çalışmaları, edebiyat ve resim eleştiri yazıları, denemeleri, tiyatro oyunları yayımlandı. Resim ve şiir üzerine yazdığı yazılar pek çok ortak kitapta yer aldı. Edebiyat ve şiir sempozyumlarına konuşmacı olarak katılarak bildiriler sundu.

Yapıtları

Eleştiri/Deneme/Kuram: *Şair Çalışıyor*, İstanbul 2007; *Varlık Tutulması: Jean-Paul Sartre Tiyatrosunda Varlık ve Hiçlik*, İstanbul 2021; *Orpheus'un Bakışı*, İstanbul 2014; *Unutma Zamanı: Yazı, Bellek ve Eleştiri*, İstanbul 2015; *Mum Lekesi: Eleştirinin Kıyıları*, İstanbul 2016; *Şiir-Fragmanlar: Her Yüz Bir Dünyadır*, İstanbul 2017.

Şiir: *Ku'yu*, İstanbul 2018.

Derleme/Antoloji: Montaigne, *Denemeler*, İstanbul 2018; *Dünyadan 100 Aşk Şiiri*, İstanbul 2020; *Şiirlerde İstanbul*, İstanbul 2021; *Evvel Zaman İçinde İstanbul*, İstanbul 2021; *Öykülerde İstanbul (2 cilt)*, İstanbul 2024; *Cumhuriyet'in 100. Yılında Türk Edebiyatı*, İstanbul 2024.

İÇİNDEKİLER

	ÖNSÖZ.....	11
	Gözün Terazisi, Kalbin En Açık Cümlesi.....	11
 1 	YEDİ TEPELİ ŞEHİR İSTANBUL.....	15
	Her Dilde İstanbul İsimlerini Beyân Eder - Evliya Çelebi.....	17
	İstanbul'un Görünüşü - Ahmet Refik.....	21
	İstanbul Hakkında Bir Ecnebi ile Muhavere - Ahmet Haşim.....	25
 2 	TARİHİN PRİZMASINDA İSTANBUL.....	35
	Bizans ve Osmanlı Medeniyetlerinin Ölümsüz Mirası - İhtifalci Mehmed Ziyâ Bey.....	37
	İstanbul'un Bizanslılar Zamanındaki Parlaklık ve İhtişamı - İhtifalci Mehmed Ziyâ Bey.....	55
 3 	BOĞAZİÇİ.....	65
	Boğaz'ın Kıymeti, Güzelliği, Sarayları - Ahmet Refik.....	67
	Boğaziçi Günleri - Ahmet Rasim.....	71
	Gece Gezintisi - Ahmet Haşim.....	75
 4 	ŞÂDE BİR SEMTİNİ SEVMEK BİLE BİR ÖMRE DEĞER.....	79
	İstanbul'un Semtleri ve Evleri - Abdülaziz Bey.....	81
	Kızıl Adalar - Ahmet Refik.....	85
	Atmeydanı - Ahmet Refik.....	89
	Eminönü - Ahmed Midhar Efendi.....	95
	Beyazıt Meydanı - Selim Nüzhet Gerçek.....	99
	Babıâli Caddesi - Ahmet Rasim.....	103
	Direklerarası - Mahmut Yesari.....	107
	Eski Devirlerde Haliç - Ahmet Refik.....	115
	Beyoğlu Manzaraları - Ahmet Rasim.....	119
	Yüksek Kaldırım - Osman Cemal Kaygılı.....	121

Tünel'den Galatasaray'a - Sermet Muhtar Alus.....	125
Galatasaray'dan Taksim'e - Sermet Muhtar Alus.....	131
Yeniden Kurulan Bir Semt: Cihangir - Osman Cemal Kaygılı.....	135
Çemberlitaş - Osman Cemal Kaygılı.....	139
Kumkapı - Osman Cemal Kaygılı.....	143
Bakırköy - Sermet Muhtar Alus.....	147
Eski Beşiktaş, Yeni Beşiktaş - Osman Cemal Kaygılı.....	151
Üsküdar'la Kadıköy Arası - Ahmet Refik.....	157
Çamlıca - Namık Kemal.....	161
Fener'den Şişli'ye Doğru Giden Bir Akın - Ahmet Rasim.....	165
Cadı Bostanı mı, Cadde Bostanı mı - Osman Cemal Kaygılı.....	171
İlle de Sarıyer, Ah Sarıyer - Osman Cemal Kaygılı.....	173
Herkes İçin İstanbul - Ahmet Rasim.....	179

5 | İSTANBUL'UN YAPILARI VE MİMARİ..... 185

İstanbul Köprüleri - Selim Nüzhet Gerçek.....	187
İstanbul Kapıları - Selim Nüzhet Gerçek.....	191
Üç Asır Uzaktan Görülen Sinan - Sadri Ethem Ertem.....	193
Galata Kulesi - Selim Nüzhet Gerçek.....	199
Bab-ı Hümayun - Ahmet Refik.....	205
Babüssaade - Ahmet Refik.....	209
Ayasofya Camii - Hafız Hüseyin.....	213
Süleymaniye Camii - Evliya Çelebi.....	217
Yeni Cami Nasıl Yapıldı? - Ahmet Refik.....	223
Esir Pazarı - Ahmet Refik.....	227
Çarşı İçi ve Bedestenler - Ahmet Refik.....	231
İstanbul Hamamları - Ahmet Refik.....	237
Karacaahmet Mezarlığı - Ahmet Refik.....	241
Tevekkeli İstanbul - Ahmet Rasim.....	245
Yeni İstanbul - Ahmet Haşim.....	249

6 | İSTANBUL'UN SOKAKLARI 251

Sokaklarımız!.. Sokaklarımız! - Ahmet Rasim	253
Dünden, Bugünden - Sermet Muhtar Alus	259
Yaz Geceleri - Ahmet Rasim	261

7 | AFETLER, YANGINLAR, SALGINLAR..... 265

Âşık Paşa'daki En Büyük Yangın - Derviş Mustafa Efendi	267
Emrâz-ı Sâriye - Ahmet Rasim	277

8 | EVDEKİ PAZAR ÇARŞIYA UYMAZ: İSTANBUL'DA TOPLUMSAL HAYAT 283

Bizanslıların Resmî ve Sosyal Hayatları, Giyim Tarzları - İhtifalci Mehmed Ziyâ Bey	285
İstanbul Çocukları - Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey	301
Nezakat, Edep, Terbiye - Abdülaziz Bey	305
Evdeki Pazar - Ahmet Rasim	309
Mahalle Aralarında Eksilen Sesler - Ahmet Rasim	311
Mahalle Baskını - Abdülaziz Bey	313
Fiyakacı Kabadayılar, Kıyaklar, Hacamatçılar - Ahmet Rasim	315
Kopuklar, Serseri Çocuklar - Ahmet Rasim	319
Dilenciler - Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey	323
Helva Sohbeti ve Mahalle Kahveleri - Mehmet Tevfik	329
Eski Kadın Kıyafetleri - Ahmet Refik	337

9 | İSTANBUL'DAN İNSAN MANZARALARI 341

Galata ve İstanbul Tipleri - Ahmet Midhat Efendi	343
İstanbul Efendisi - İbrahim Alâaddin Gövsa	353
Musahibe ve Nedime Hanımlar - Abdülaziz Bey	357
Külhanbeyleri - Abdülaziz Bey	361
İstanbul Sefilleri, Kopuklar - Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey	365
Pazar Ola - Ahmet Rasim	369
Cinci Hoca - Ahmet Refik	371
Beyoğlu Sementinin Üç Acayip Delisi - Osman Cemal Kaygılı	379
İstanbul'un Hekime Hanımları - Abdülaziz Bey	383

| 10 | İSTANBUL'DA DİNİ HAYAT 389

Gayrimüslimler ve Ecnebler - Ahmet Refik	391
İstanbul'un Ünlü Şeyhleri - Evliya Çelebi	399
Ramazan Geceleri - Cenab Şahabeddin	407
Ramazan Davulcuları - Abdülaziz Bey	413

| 11 | İSTANBUL'DA BÜYÜ VE EFSUN 419

İstanbul'un Acayip ve Garip Tılsımları - Evliya Çelebi	421
Müneccim, Remmal ve Bakıcılar - Abdülaziz Bey	429

| 12 | SEVDADAN YANA BİR ŞEHİR..... 433

Sevdadan Yana - Ahmet Rasim	435
Aşka Dair - Ahmet Rasim	441
Kâğıthane'de Ne Gördüm - Ahmet Rasim	445

| 13 | İSTANBUL EĞLENİYOR..... 449

Boğaziçi Mesireleri - Ahmet Rasim	451
Kâğıthane Eğlenceleri - Mehmed Tevfik	455
Sünnet Düğünleri - Selim Nüzhet Gerçek	457
Hokkabazlar - Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey	463
Cambazlar - Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey	465
Köçekler - Abdülaziz Bey	467

| 14 | İSTANBUL'DA EDEBİYAT MAHFİLLERİ 473

Eski Osmanlı Şairlerine Dair - Abdülaziz Bey	475
İstanbul'da Semâi Kahveleri ve Meydan Şairleri - Osman Cemal Kaygılı	477
Çalgılı Kahvehaneler - Üsküdarlı Vasıf Hoca	501

| 15 | İSTANBUL SEYREDİYOR: GÖSTERİ VE SAHNE SANATLARI..... 511

Karagöz ile Ortaoyunu - Ahmet Rasim	513
Karagöz - Selim Nüzhet Gerçek	519
Ortaoyunu - Selim Nüzhet Gerçek	523
Tulûat - Selim Nüzhet Gerçek	527
Tulûatçılık - Ahmet Rasim	533
Meddah - Selim Nüzhet Gerçek	537
Hokkabaz - Selim Nüzhet Gerçek	541
Der Beyân-ı Komedyâ - Selim Nüzhet Gerçek	543
Kavuklu Hamdi - Ahmet Rasim	547
Kel Hasan - Ahmet Rasim	551

Darülbeydi'de - Cenab Şahabeddin	555
Dolmabahçe Tiyatrosu - Selim Nüzhet Gerçek	559
Üç Naum Tiyatrosu - Selim Nüzhet Gerçek	563
Sulye Cambazhanesi - Selim Nüzhet Gerçek	567
Sinema: Biraz Tarihi, İstanbul'a Düşüşü - Sermet Muhtar Alus	571

16 | DİLDEN DİLE LÜGAT PARALAYAN İSTANBUL 577

Konuşma - Cenab Şahabeddin	579
Halk Arasında Kullanılan Kelimeler ve Deyimler - Abdülaziz Bey	583

17 | MESLEKLER VE MESLEK ERBAPLARI..... 599

İstanbul Esnafından Bazıları - Evliya Çelebi	601
İstanbul'da Güvenlik Sorunu - Ahmet Refik	605
Mahalle Bekçileri - Abdülaziz Bey	609
Dükkânlarına Alamet Koyan Çarşı Esnafı - Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey	611
Esir ve Esirciler - Abdülaziz Bey	613
İstanbul'un Artık Kaybolan Tipleri: Macuncu - Osman Cemal Kaygılı	619
Fenercilik - Abdülaziz Bey	621

18 | İSTANBUL'DA YEME İÇME 625

Boza - Abdülaziz Bey	627
İstanbul'da Et - Ahmet Refik	629
Kahve Üzerine - Kâtip Çelebi	637
Hiç Şekerli Mısır Yediniz mi? - Osman Cemal Kaygılı	641

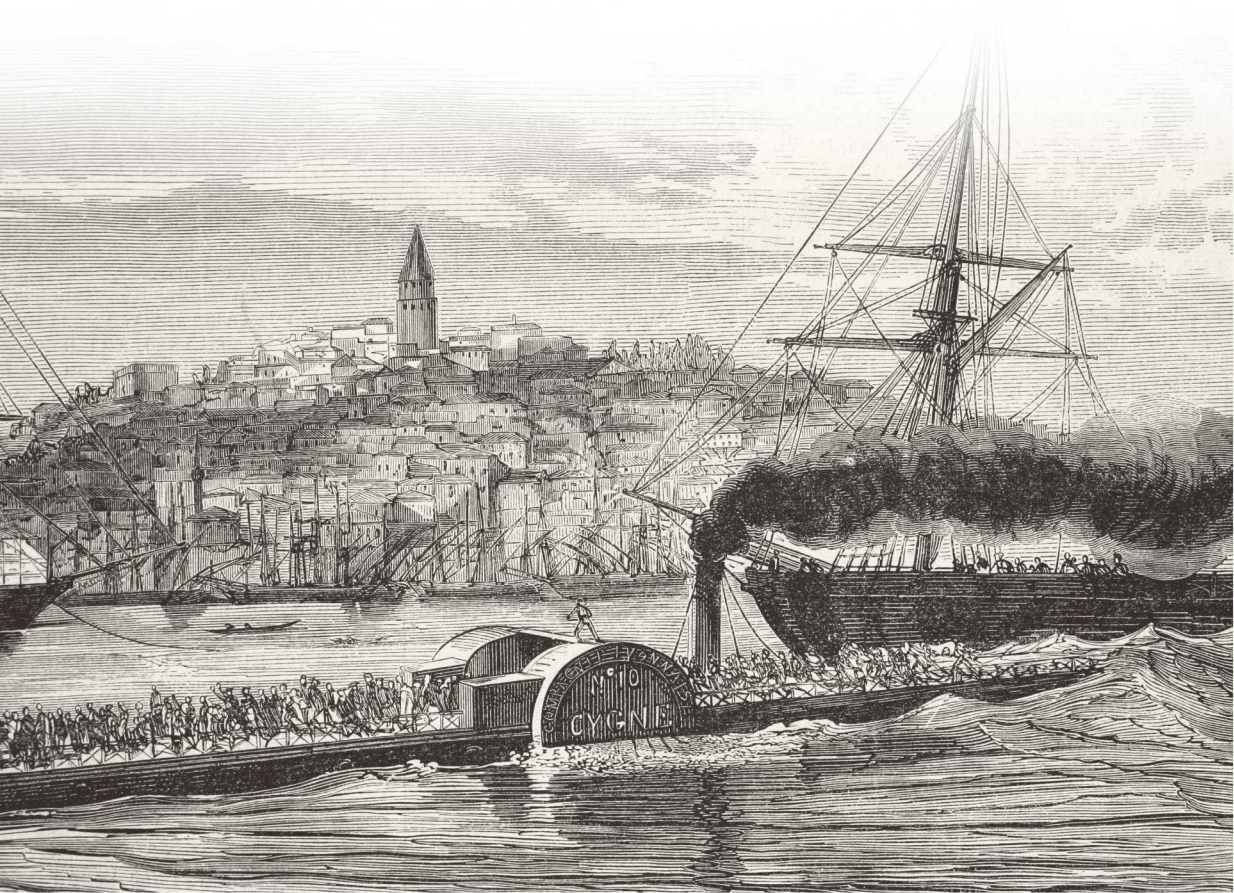
19 | MÜSİKİŞİNAS İSTANBUL 645

Musiki Müntesiplerinin Meşahiri ve İnce Saz Takımları - Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey	647
---	-----

Atsız Arabalar, Küreksiz Kayıklar - Mahmud Sadık.....	661
Zavallı Arabalar - Cenab Şahabeddin.....	665
Vapur Korkusu - Ahmet Rasim.....	669
Tramvayda İşittiklerim - Cenab Şahabeddin.....	673
Oh Be! - Ahmet Rasim.....	675
Vapurda Duyduklarım - Cenab Şahabeddin.....	677

Şehir Mektupçusunun İmtihanı - Ahmet Rasim.....	683
---	-----

AHMET BOZKURT

GÖZÜN TERAZİSİ, KALBİN EN AÇIK CÜMLESİ

İstanbul'u tarih sahnesindeki uygarlıkların kesişim noktasında yer alan büyük şehirlerden ayıran kendine özgü bir dili, tarihi ve yaşanmışlığı vardır. Tarihin her döneminde güçlü bir imge olarak var olan İstanbul'un tarihsel silüetinden yansıyan en önemli zenginliklerinden biri de toplumsal-kültürel birikimidir. Bu kültürel birikim yazılı olarak pek çok güzergâhta yol almıştır. Türk kültür dairesi içerisinde İstanbul'u alımlayan kimi yazınsal kayıtların dışında egzotik hayali bir Doğu imgesinin uzantısı olarak İstanbul'a eğilen pek çok eser varlığı da bu birikimin ayrı bir yüzünü oluşturur. Çünkü İstanbul, tarihin her döneminde yabancı gezginlerin, şairlerin ve sanatçıların ilgisini çekmiş bir şehir. Özellikle 16. yüzyıldan başlayarak bu alanda pek çok kitap yayımlanmış olması da batıdaki oryantalist ilginin ne kadar eskilere dayandığını göstermesi açısından oldukça anlamlı. Venedikliler, Fransızlar ve İngilizlerin başı çektiği bu yazınsal iklimde dönemin İstanbul'unun yaşam tarzına, geleneklerine ve her türlü rengine tanıklık etmek mümkün.

İstanbul'un yazınsal tariyografisi, karşısında durduğu diğer alanlara göre nispeten daha oylumlu bir içeriğe sahip. Şehrin kültürel, fiziksel topografyasına bir parantez açmasa bile şehrengizlerin varlığı bile başlı başına bir teselli sayılabilir. Bir şehrin güzellerini, doğal güzelliklerini, tarihsel ve sosyal özelliklerini bütün yönleriyle resmeden, canlı ve renkli edebiyat numuneleri olan şehrengizler, hem yerli hem de çağının tanıkları olması dolayısıyla değeri ölçülemeyecek metinlerdir. Her ne kadar saraydan gördüğü dünyayı, soyut bir şekilde mecaz ve teşbihlerle resmetmiş olsa da divan şiirinin İstanbul kütüğü yok sayılamayacak derecede büyüktür. Saray-halk ayrışmasını en ince ayrıntılarına kadar her dizesinde görme imkânı bahşeden halk edebiyatının oylumlu verimi, şüphesiz İstanbul'un psikobiyografisi için çok önemli bir tarihsel, yazınsal ve sosyolojik bilgi deposu içeriyor. Osmanlı coğrafyacılığının büyük ismi Kâtip Çelebi'nin kayıt altına aldığı bilgilerin tarihsel önemi hiçbir şekilde yadsınamaz. *Tuhfetü'l-Kibâr fî Esfâari'l-Bihâr*'da, kuruluş dönemin-